

Välkommen till Hammersta

Du befinner dig på historisk mark. På Hammerstas marker finns fornlämningar från bronsålder och vikingatid och bara några stenkast bort mot granngården Ullevi gömmer sig en hällristning med nästan hundra skepp, djur, fotsulor och andra figurer.

Även själva bondbyn Hammersta är gammal, med anor från 1600-talet. Gamla lantmäterikartor visar en bondby med tre gårdar – Norrgården, Mellangården och Lillgården. Alla tre namnen lever vidare.

Den gamla Oxloggen, där brevlådorna sitter, är den äldsta bevarade byggnaden i byn.

Runt denna gamla bondby har ett unikt fritidshusområde skapats och en miljö med stort kulturhistoriskt och arkitektoniskt värde byggts upp.

Den särpräglade byggnadsstilen – Hammerstastilen – skapades på 1960-talet av dåvarande markägare Arne och Eva Törnblom och fullföljdes från 1972 av deras efterträdare Svante och Margareta af Klinteberg.

Karaktäristiskt för Hammerstastilen är den sörmländska ryggåsstugan med tre stockar i taket, faluröd fasad, enkupigt taktegel och höga, vitmålade skorstenar. Husens placering i området är också noga genomtänkt och bidrar till den unika helheten.

Allt detta finns sedan början av 1990-talet dokumenterat i "Hammerstamanifestet" – ett tillägg till de kommunala bygg- och planbestämmelser som gäller för Hammersta. Dessa detaljerade bestämmelser om bebyggelsen på Hammersta antogs av Gnesta kommun 1993.

Det innebär att byggandet på Hammersta är omgärdat av restriktioner. Det krävs bygglov från kommunen för alla ny- och tillbyggnader. Och Attefallshus är inte aktuella över huvud taget.

Så hittar du på Hammersta – från A till V

Alsjön: Hammerstas nordligaste utpost med Alsjöstugan inklämd i en kil ut mot vattnet med Hebys ägor på var sin sida. Här arrenderar Byalaget mark av Heby för en barnvänlig badplats med sandstrand, solklippor och grillplats. Heby tillåter inget fiske och inga båtar i Alsjön, varken kanoter eller roddbåtar. Eld får inte göras upp på klipporna, endast på grillplatsen.

Anslagstavlan: På Oxlogens vägg vid brevlådorna har Hammersta Byalag och Hammersta Samfällighetsförening var sin anslagstavla där kallelser, protokoll och annan information sätts upp.

Avla är en av grannbyarna. Här finns en gammal fin brandstation med torktorn för brandslangar.

Avlasjön rymmer en badplats med hopptorn. Man når badplatsen genom att åka rakt fram vid Blacksta där vägen mot Björnlunda svänger 90 grader. Där finns en parkeringsplats.

Badplatser: Det finns två badplatser inom Hammersta – Alsjön och Nyckelsjön - och ytterligare ett par badplatser på nära håll – Avlasjön, Blackstabadet i Nyckelsjön, Klämmingsbergsbadet, Krampan, Laxnebadet och Professorsbadet i Klämningen.

Blacksta: På andra sidan Nyckelsjön ligger en av de få oskiftade radbyarna i Mellansverige. Här ligger ladugårdar och mangårdsbyggnader i en enda lång rad utefter vägen. I grannbyn Avla däremot genomfördes storskiftet fullt ut och bondgårdarna flyttade ut från den ursprungliga byn nere vid Avlasjön ut på de nya ägorna.

Blackstabadet är en kommunal badplats i Nyckelsjön, mitt emot Nyckelsjöbadet på Hammersta. Samma parkering som för Avlasjöns badplats.

Bond Ekeby: I norra ändan av Nyckelsjön ligger Bond Ekeby med sina vackra ängar som sluttar ned mot Nyckelsjön. Det går en promenad- och cykelväg utefter sjön från Hammersta till Bond Ekeby.

Brevlådor: På Oxlogens vägg finns Postens gula brevlåda för avgående post. Den töms av postbudet på förmiddagen. Här sitter också brevlådor för många av Hammerstas fastigheter. Det finns också en rad brevlådor uppe vid tjärnens norra ände. De betjänas dock enbart på sommaren. Var noga med att tydligt märka din brevlåda med familjenamn, fastighetsnamn och fastighetsnummer.

Båtar: Båtbrygga och båtuppläggningsplats finns i Nyckelsjön nedanför Västergården. Kontakta styrelsen i Samfällighetsföreningen för information.

Fiske i Nyckelsjön är inte tillåtet utan tillstånd från Hammersta Gård. Fiske i Klämningen är tillåtet med fiskekort från Gnesta kommun. Fiske i Alsjön är helt förbjudet. Alsjön tillhör Heby.

Grindar: På Hammerstas ängar betar både kor, hästar och får. Var noga med att stänga grindarna efter dig när du på sommaren tar dig genom hagarna ned mot båtplatsen i Nyckelsjön, badplatsen i Alsjön samt tennisbanan och badplatsen vid Nyckelsjön.

Grovsopor får inte kastas i sopkärnen på Hammersta. Ombyggnadsspill, kasserade möbler och gamla färgburkar, men även flaskor, tidningar och emballage tas till återvinningsgården i Gnesta eller till återvinningsstationen i Läggesta.

Till återvinningen i Gnesta vid Vackerby industriområde krävs ett passerkort som man kan få av kommunen. I Läggesta behövs inget kort.

Hallsta Gård är en släktgård som drivs av Per Dellrud. Hallsta är ett av traktens största aktiva jordbruk som arrenderar en stor del av åkermarken från Heby ned till Södertuna. Hallsta var i gamla tider bygdens centralpunkt med skola och lärarbostad vägg i vägg med Hallsta Gård. Skolan och lärarbostaden står kvar och är renoverade.

Hammarhagen: Den vackra Hammarhagen vetter mot Heby slott och tillhör Heby. Här brukar kor gå och beta.

Hammersta Byalag är fastighetsägarnas intresseförening, vars främsta syfte är Hammerstaområdets bevarande och utveckling och värnande av Hammerstastilens särart. Byalaget anordnar gemensamma trivselarrangemang under sommarsäsongen. Byrådet – hammerstabyrad@gmail.com - är byalagets styrelse.

Hammerstamanifestet är en precisering av de kommunala bygg- och planbestämmelser som gäller för Hammersta. Dessa detaljerade bestämmelser om byggnadsstilen på Hammersta antogs av Gnesta kommun 1993. Viktigt dokument. Varje fastighetsägare bör ha ett eget exemplar. Kontakta Byrådet - hammerstabyrad@gmail.com - eller gå in på hemsidan www.hammersta.nu.

Hammersta Gård ägs av Elisabeth Ekelund Husborn som driver gården tillsammans med dottern Elin Husborn och Elins sambo Axel Gunnarsson. Hammersta Gård har en egen hemsida www.hammersta.net och en Facebooksida Hammersta Gård - ridning och hästar.

Hammersta.nu är en hemsida som skapats på privat initiativ av Hammerstaborna Bengt och Eva Lindström. Här finns detaljerad information om Hammersta fritidshusområde med bilder och berättelser plus alla dokument från lantmäteriförrättningar och exploateringsavtal.

Hammersta Open är en årlig tennistävling som äger rum i mitten av juli. Det är en riktig folkfest och en av höjdpunkterna under Hammerstasommaren. Tennistävlingen föregås som regel av en veckas tennisskola med inhyrd tennislärare.

Hammersta Samfällighetsförening har genom lantmäteriförrättning ansvaret för de tre gemensamhetsanläggningarna GA1 (vattenanläggningen), GA2 (sopstationen, badplats, båtplats) och GA3 (vägar). Till samfällighetsföreningen är samtliga fastigheter på Hammersta anslutna. Samfällighetsföreningens e-postadress är styrelsen@hammersta.org.

Hammersta Tillsammans är en Facebookgrupp där man lätt kan kommunicera med andra Hammerstabor och be om hjälp med blomvattning, fråga om någon har ett speciellt verktyg att låna ut, om någon har cyklar till salu eller bara lägga upp fina bilder på kor och får.

Heby Slott är en före detta fideikommiss som sedan 2012 ägs av Anna Löfgren. Den siste fideikommissarien var lantmästare Lars von Engeström, som bor kvar, tvärs över vägen, på Hebys gamla marker i fastigheten Heby Ytterby.

Highland Cattle heter de långhåriga och långhorniga "vikingakorna" som betar på Hammersta. De kom till Hammersta redan på 1960-talet, från Skottland via en gård i Danmark. Numera finns

Highland Cattle på många gårdar i Sverige, men Hammersta var pionjär och Svenska Highland Cattle-föreningen startades på Hammersta 1976.

Klämmingsbergbadet ligger vid södra ändan av sjön Klämningen på vägen mot Gnesta. Här finns en stor badplats med hopptorn, sandstrand, bryggor, kiosk, volleybollnät med mera.

Krampan är en vacker naturbadplats på näset mellan Övre Marviken och Mellan Marviken. Här finns sandstrand på båda sidor om näset. Åk mot Mariefred och ta av vid vägskylten Krampan.

Kritstugan heter det lilla timrade skjulet på högra sidan av infartsvägen till Hammersta. Här kunde barnen ta skydd från regn och snö i väntan på skolskjutsen förr i tiden.

Laxnebadet är en kommunal badplats i Klämningen nedanför bollplanen i Laxne. Här finns sandstrand och brygga.

Midsommarfirande: Gåsinge Dillnäs hembygdsförening anordnar årligen ett storslaget midsommarfirande på hembygdsgården vid Ullevi. Gratis inträde för den som bär folkdräkt.

Nyckelsjöbadet ligger i anslutning till tennisbanan nedanför "tusenårseken". Här finns badbrygga, sandstrand, solklippor, gräsmatta, picknickbänk och grillplats med sittbänkar. Under sommaren blommar Nyckelsjön ett par gånger, men blomningen går över på ett par dagar.

Ny-Ullevi är en av Hammerstas många granngårdar. Den ligger mellan Hallsta och Ullevi utefter Nystugevägen.

Professorsbadet ligger i sjön Klämningen. Ta av vid vägskylten Sundby strax efter Hebyallén och parkera före bron över Klämningen. Till vänster om vägen finns en bred, långgrund sandstrand med eftermiddagssol. Det är ingen officiell badplats utan tillhör Heby. Det fick sitt namn efter teologie professor Sigfrid von Engeström på Heby.

Sopstationen finns vid Långängsvägens infart. Endast hushållssopor, ej grovsopor. På sommaren töms sopkärnen varje vecka – tisdagar udda veckor, torsdagar jämna veckor. Under höst och vår står bara fyra kärl framme och under vintern endast två. Kommunen tillhandahåller gröna plastpåsar för komposterbart avfall som sorteras ut och rötas till biogas.

Tennis: Tennisbanan ligger intill "tusenårseken" i anslutning till badplatsen vid Nyckelsjön. Medlemskap i Byalagets "tennisklubb" krävs för spel.

Tjärnen är egentligen en urgrävd mosse högst upp på Hammerstahöjden. När tjärnen var ny och vattnet klart fanns där inplanterad ädelfisk. Nu simmar där inplanterade kinesiska gräskarpar som förhoppningsvis håller efter vass och sjögräs.

Tusenårseken vid tennisbanans parkering är troligen närmare tusen år. Omkretsen är närmare åtta meter i mankhöjd. Den håller nu på att sakta dö. Gamla skogsmän säger att eken växer i 500 år och dör i 500 år.

Täby är Hammerstas närmaste granne, som man passerar på infartsvägen till Hammersta. Täbys marker är utarrenderade till Hallsta Gård.

Ullevi: Vid granngården Ullevi ligger Gåsinge Dillnäs hembygdsgård. Det gamla huset är en parstuga från 1700-talet och var en av gårdarna i Ullevi by. Den hette tidigare Sörgården och ägdes av Eva Andersson som också ägde Mellangården i Hammersta by. Eva Andersson skänkte bostadshus, ladugård och visthusbod till Hembygdsföreningen när den bildades 1947.

Vägarna på Hammersta:

Långängsvägen är den väg som går upp till höger vid sopstationen innan man kommer in i själva byn. På sommaren är det huvudvägen för alla som ska mot Långängen, tjärnen och Rävberget. Grindarna vid kornas vinterhage är stängda från november till juni men det går att åka den vägen ändå.

Byvägen är den ursprungliga vägen genom Hammerstaområdet från Hallsta till Bond Ekeby. Här har man en fin utsikt över Nyckelsjön. Byvägen går genom områden där husen ligger tätt och sikten är skyddad. Kör försiktigt, särskilt i den skarpa kurvan genom Hammersta By.

Sjövägen kallas den vackert slingrande väg som går ned mot tennisbanan och badplatsen vid Nyckelsjön.

Så bygger du på Hammersta

Här är några utdrag ur Hammerstamanifestet för vägledning till ny- och ombyggnader av Hammerstas fastigheter.

... ryggåsstugornas torpkaraktär utmärks av att vara sparsmakad och återhållsam. Snickarglädje och förstukvistar hör till exempel inte hemma i området.

... tak på ryggåsstugorna utgörs av sadeltak i lutning 1:2. Annan takutformning och lägre taklutning kan användas på bodar och uthus.

... det karaktäristiska materialet för Hammerstabebyggelsen är stående, ohyvlat träpanel, lockpanel eller locklist. Även timrade hus är karaktäristiska för området.

... fönsterfoder målas i svart eller vitt, fönsterkarmar och spröjsar i vitt. Avvikelser i ockra, grönt och grått förekommer och stör inte helhetsintrycket.

... skorstenar är höga och slanka och vitkalkade.

... knutar och vindskivor ska inte markeras med vit eller svart färg. Vindskivor och vattlister kan möjligen vara svarta.

... fasaden målas med Falu rödfärg, en matt slamfärg med goda träskyddande egenskaper.

... takmaterialet bör vara enkupigt tegel, torv eller trä. Plåt, eternit eller dylikt ska inte användas.

... yttertrappor är oftast enkla av trä i grova dimensioner i kombination med enklare sittbänkar och handledare.

... ytterdörrarna har liggande profilerad panel och en rombisk tittglugg. Dörrrens utsida är oftast tjärad eller brunsvartmålad medan insidan målad med en ljus "Hammerstablå" färg.

... hängrännor görs av trä, invändigt klädda med takpapp eller plåt och upphängda i vinkeljärn. Undvik plåt- och plastrännor.

... fönstren på Hammersta har oftast stående eller kvadratisk format. Fönsterlufterna är spröjsade så att de få två, fyra eller sex rutor. Undvik spröjsning med liggande format.

... utvändiga fönsterluckor är ett främmande inslag i Hammerstas torpbebyggelse.

... avstå från stora markarbeten som kan ge ett konstlat intryck. Undvik att göra tomten till en villaträdgård.

... artfrämmande byggnader eller byggnadselement som till exempel carport, förstukvistar, skärmtak och höga plank får inte anordnas.

... ovanstående regler gäller även vid uppförande av mindre uthus, så kallade friggebodar, även om det inte krävs bygglov för att uppföra en friggebod.

... Attefallshus är däremot inte aktuella över huvud taget på Hammersta. Den allmänna bygglovsberfrielsen för Attefallshus gäller inte på Hammersta, enligt ett beslut i Gnesta kommun 2014-09-25 (MoB §80).

Ha alltid Hammerstas historia i tankarna när du planerar en ny- eller ombyggnad.

Hammerstastilen lutar sig mot en gammal sörmländsk byggtradition både i hustyper, färgsättning och byggnadsdetaljer. Förebilden för stugorna är Hammersta bys äldre hus samt den sörmländska ryggåsstugan med rötter i 1700-talet.

De första hus som byggdes inom Hammersta på 1960-talet gavs slanka proportioner. De är ryggåsstugor som är 4 meter breda, långsidorna 2 meter höga och måtten upp till taknock 3 meter. Senare byggnader har gjorts bredare och högre men proportionerna är desamma.

Läs mer om Hammersta i de tre dokumenten "Hammerstamanifestet", "En bondby i omvandling" och "Arne Törnblom och Hammerstas fritidsbebyggelse". Hör av dig till Byrådet om du saknar något exemplar.

Allt detta finns också sammanfattat i skriften Hammersta – vision och tradition – ett unikt område i Sörmland. Alla medlemmar i byalaget fick boken vid utgivningen sommaren 2020.

Hammersta Byalag våren 2021